

*Лазарович М.,
доктор політичних наук, професор
кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності
Західноукраїнського національного університету
Лазарович Н.,
викладач вищої кваліфікаційної категорії
Тернопільського кооперативного фахового коледжу*

МИКОЛА ХМІЛЬОВСЬКИЙ – СВЯЩЕННИК, ПЕДАГОГ, ВІЙСЬКОВИК, ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ, ПОСЛІДОВНИК ЙОСИФА СЛІПОГО

Хмільовський Микола Іванович (псевд.: Микола Лаврівський, Аксиос) народився 18 травня 1880 р. у хліборобській родині с. Покропивна [2, 71; 6, 86; 9, 177], нині Козлівської селищної громади Тернопільського р-ну Тернопільської обл. У рідному селі закінчив початкову школу, а згодом продовжив навчання у гімназії. У 1901 р. склав іспити на свідоцтво зрілості у Львівській академічній гімназії [2, 71].

Прагнучи посвятити своє життя служінню Богові, студіював богослов'я на теологічних факультетах Львівського (1901–1905 рр.) та Віденського (1905–1907 рр.; Австрія) університетів. 1907 р. рукопокладений у сан священника Української греко-католицької церкви (УГКЦ) [2, 71; 9, 177]. Був одружений із Софією Підсонською [2, 72; 9, 177].

Упродовж 1907–1931 рр. отець Микола Хмільовський служив у м. Золочів, нині Львівської обл., священником та катехитом школи. Від 1908 р. також викладав у гімназії та учительській семінарії [2, 72; 9, 177]. У 1913–1917 рр. очолював Золочівську школу імені Маркіяна Шашкевича [9, 177].

Був активним учасником громадсько-політичного життя Золочівщини. Активно виявив себе як член товариства «Просвіта» та Українського педагогічного товариства [9, 177]. Належав до міської управи та комітету спорудження пам'ятника о. Маркіяну Шашкевичу (1911 р.), співзасновник товариства його імені [2, 72].

У роки Першої світової війни Микола Іванович прагнув вступити до легіону/полку Українських січових стрільців. Однак через швидке просування російської армії та короткочасний арешт за «мазепинство» російською окупаційною владою не зумів цього досягнути [2, 72; 9, 177–178].

Під час польсько-української війни 1918–1919 рр. отець Микола Хмільовський служив польовим духівником IV Золочівської бригади Української галицької армії (УГА) [2, 74; 4, 81; 10, 92]. Після поразки Західно-Української Народної Республіки разом з основними силами УГА перебрався у Наддніпрянщину [6, 86; 9, 178]. Провадив переговори з головою Директорії

Української Народної Республіки Симоном Петлюрою щодо поширення там УГКЦ [2, 74].

Після Визвольних змагань Микола Іванович зазнав переслідувань та репресій від польської окупаційної влади. У 1919 р. його ув'язнили в концентраційному таборі для військовополонених у с. Пикуличі поблизу м. Перемишль (нині Польща) [2, 75; 4, 416; 9, 178]. У 1920 р. був звільнений за наполяганням папського нунція у Польщі [2, 75].

Короткий час отець Хмільовський служив адміністратором Преображенської церкви у м. Львів [9, 178]. Повернувшись до Золочева, у власному будинку організував однорічні курси для гімназистів, які через війну не склали іспиту на атестат зрілості [2, 75–76; 4, 613–614]. У 1921 р. (за ін. даними – 1922) був співзасновником і організатором у цьому місті української приватної гімназії т-ва «Рідна школа», її директором і викладачем релігії [2, 76; 4, 614; 9, 178].

Микола Іванович також опікувався пластунами ХХІІІ куреня імені Івана Богуна, що діяв при Золочівській гімназії. Значну увагу приділяв боротьбі з прорадянським об'єднанням «Сельроб», котре намагалося поширити свій вплив у Галичині. Ймовірно, належав до Української військової організації, згодом – Організації українських націоналістів. На вимогу польської влади змушений був залишити посаду директора гімназії [9, 178–179].

Від кінця 1931 р. отець Хмільовський служив парохом у с. Мшана, нині Городоцької міської об'єднаної територіальної громади Львівського р-ну Львівської обл. Також від 1931 р. (за ін. даними – 1932) працював викладачем, а в 1932 (за ін. даними – 1934) – 1939 рр. директором гімназії, створеної при Малій духовній семінарії у Львові [4, 614; 9, 179]. Був дійсним радником Митрополичої консисторії та членом Митрополичого суду (1933 р.), Ординатором шкільної ради (1935 р.). На парафії сприяв роботі товариств «Просвіта», «Сільський господар», «Сокіл», «Союз українок», «Рідна школа» та ін. Заснував дитячий будинок, струнний і духовий оркестри, шаховий гурток, курси для неписьменних, дитячий садок на 50 дітей. Фінансово допомагав гімназистам і студентам із незаможних сімей [2, 77–78; 9, 179].

У 1933 р. був співорганізатором велелюдного з'їзду Українська молодь Христові. Наступного року його покарали судом за те, що всупереч застерезенню поліції організував посвячення стрілецької могили у с. Суховоля [9, 179], нині Зимноводівської сільської об'єднаної територіальної громади Львівського р-ну Львівської обл.

Після насадження у вересні 1939 р. на західноукраїнських землях радянської влади отець Микола Хмільовський виїхав у Мшану. На початку 1940-х років він був іменований каноніком. Не визнав рішення Львівського собору 1946 р. про ліквідацію УГКЦ і відкинув пропозицію перейти у православ'я [4, 614; 9, 179–180]. Після арешту у 1945 р. провідника Галицької митрополії Йосифа Сліпого до 1948 р. очолював катакомбну (підпільну)

УГКЦ. Знаходив можливості допомагати єпископам і священникам, репресованим радянською владою[9, 180]. Співпрацював із Проводом ОУН [1, 105–107; 8, 196; 9, 181]; від 1948 р. – належав до УГВР; листувався з Р. Шухевичем, таємно зустрічався з ним та іншими провідниками УПА в Мшаній. Неодноразово відправляв у Ватикан інформацію про становище катакомбної УГКЦ [8, 196; 9, 181].

1 квітня [8, 196](за ін. даними – 3 квітня [1, 106; 9, 181] або 31 березня) 1950 р. Миколу Івановича Хмільовського заарештовано слідчим відділом Управління Міністерства державної безпеки (МДБ) у Львівській обл. [8, 196; 9, 181] Йому було інкриміновано ст. 54-1«а» (зрада Батьківщини), 54-10 (антирадянська пропаганда й агітація), 54-11 (участь у контрреволюційній організації) КК УРСР. Згідно з постановою Особливої наради при МДБ СРСР від 21 листопада 1950 р., позбавлений волі на 10 р. із конфіскацією майна [8, 196; 9, 181].

Покарання відбував у в'язницях міст Верхньоуральськ Челябінської обл., та Владимир-над-Клязьмою (нині обидва – РФ). В ув'язненні відкинув пропозицію зрадити УГКЦ в обмін на сан архієпископа Російської православної церкви [9, 181].

Звільнений з неволі 27 жовтня [9, 182] (за ін. даними – 29 жовтня [8, 196] або 27 лютого) 1954 р.[9, 182] Після повернення у Мшану таємно здійснював релігійні обряди УГКЦ[8, 196; 9, 182]. Помер 30 квітня[1, 113] (за ін. даними – 2 травня [9, 182]) 1963 р. у с. Мшана [1, 113; 9, 182].

Автор публіцистичних праць [2, 78; 9, 179]. Реабілітований 10 лютого 1995 р. [8, 196]. У 2012 р. о. М. Хмільовському в Покропивній встановлено погруддя [7].

ЛІТЕРАТУРА

1. Гаранджа В. Отець Микола Хмільовський – душпастир «катакомбної» Церкви: на основі матеріалів кримінальної справи. *Acta studiosa: Богословський науковий збірник*. 2017. Ч. 9. С. 89–114.
2. Головин Б. П. Визвольна ідея – кредо подвижницького життя о. Миколи Хмільовського. До 125-річчя від дня народження. *Збірник праць ТО НТШ*. Т. 2: Національно-визвольні змагання українського народу у XX столітті. Тернопіль: Меркьюрі-Тернопіль, 2006. С. 71–87.
3. Головин Б., Мельничук Б., Слюзар В. Хмільовський Микола Іванович. *Тернопільський енциклопедичний словник*: у 4 т. Т. 3: П – Я. Тернопіль: ВАТ ТВПК «Збруч», 2008. С. 552.
4. Золочівщина: її минуле і сучасне / Канадське наукове товариство ім. Шевченка; укл. і ред. Володимир Болюбаш. Нью-Йорк; Торонто; Канберра: Гомін України, 1982. 661 с.
5. Лазарович М., Лазарович Н. Хмільовський Микола Іванович. *Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Енциклопедія: До 100-річчя утворення Західно-Української Народної Республіки*. Т. 4: Т–Я. Івано-Франківськ: Манускрипт-Львів, 2021. С. 322–324.
6. Лебедович І. Полеві духовники УГА: у 45-річчя участі у Визвольних Змаганнях. Вінніпег: Видав о. Іван Лебедович, 1963. 327 с.
7. Осадчук Л. На Тернопільщині постав пам'ятник сподвижнику УГКЦ – о. Миколі Хмільовському. *День*. 2012. 2 жовт.

8. Реабілітовані історією. Тернопільська область. Кн. 3 / упоряд.: О. Г. Бажан, П. З. Гуцал, Л. М. Кіт. Тернопіль: ТзОВ «Терно-граф», 2013. 640 с.
9. Сліпак М. Микола Хмільовський – видатний діяч УГКЦ і Воюючої України. *Український визвольний рух*. 2005. № 5. С. 177–182.
10. Українська Галицька Армія. У 40-річчя її участі у Визвольних змаганнях : матеріали до історії. Т. 1 / видав хор. УСС Д. Микитюк. Вінніпег: Вид-во «Канадійського Фермера», 1958. 674 с.

*Шмена К.,
науковий співробітник Полтавського краєзнавчого музею
імені Василя Кричевського*

ВІДРОДЖЕННЯ ТРАДИЦІЙ, ПОВ'ЯЗАНИХ З РЕЛІГІЙНИМИ СВЯТАМИ УКРАЇНЦІВ, ЗАСОБАМИ ЕТНОГРАФІЧНИХ МАЙСТЕР-КЛАСІВ ДЛЯ ДІТЕЙ З ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ

Найбільш правильним і достойним джерелом формування уявлень про світобудову, успіх, самореалізацію та власне місце у соціумі для дітей та молоді були й будуть християнські віровчення. Адже заповіді, викладені у Святому Письмі, є найпершою моральною основою для виховання порядних людей та відповідальних громадян нашої держави, здатних утворити щасливі й міцні родини та виплекати нові покоління українців.

У різні часи Біблію трактували досить різноманітно, але в ній завжди знаходили відповіді на питання, що поставали перед суспільством. І якщо колись у Слові Божому шукали, окрім, звісно, духовного розвитку, ще і порятунку від голоду та інших бід, то на разі, у ньому хочуть побачити дороговкази для самореалізації та загального розвитку людства.

Так, у Новому Заповіті, який, на наш погляд, є більш змістовним для пошуку орієнтирів у сьогоденних реаліях, одним зізнакових у сьогоденні є текст від Матвія 22:37-39: «Полюби ближнього свого як самого себе». Тобто, після того, як людина відкриє серце Богові (про це йдеться у попередній заповіді), вона має полюбити себе. А вже потім донести світло власної душі іншим. Скоріше за все, фраза «полюби себе» закликає не просто прийняти власну недосконалість і виробити повагу до свого тіла, думок і потреб. Вона також говорить про необхідність розвитку, як шляху до вдосконалення.

Інший фрагмент Святого Письма, що не менш точно висловлює бажання Всевишнього бачити у людині саме об'єкт, а не суб'єкт творчості й прогресу, наведений у «Притчі про закопані в землю таланти». Вона дуже недвозначно натякає на розвиток і застосування власних здібностей, результатом чого обов'язково має бути допомога ближньому.